Orhan ÖRÜCÜ
Elektrik Mühendisi

SORUN SÖYLEYELİM

Rusya'nın enerji kozuna yakından bakış

- Son günlerde sık sık strateji uzmanlarının, Rusya'nın enerjiyi silah olarak kullandığına ilişkin yorumlar okuyoruz. Rusya'nın enerji kaynakları ne kadar önemlidir?

Rusya için enerjinin ne kadar önemli olduğunu anlamak için ülkenin ekonomik verilerine bakmak gerekir. 2007'de Rusya'nın gerçek gayri safi yurt içi hasılası, diğer bütün G8 ülkelerindeki ortalama büyüme oranlarını aşarak yüzde 8.1 oranında artmıştır. Son 7 yıl boyunca Rusya'nın ekonomik büyümesi, petrol üretimindeki artış ve söz konusu dönemdeki görece yüksek petrol fiyatları düşünüldüğünde, birincil olarak enerji ihracatıyla sağlanmıştır. Rusya, 1992'de enerji ihtiyacının yarısını (yüzde 49'undan fazlasını) doğalgazdan sağlamakta idi. 1992'den bu yana, petrolden elde edilen enerjinin kullanımı yüzde 27'den yaklaşık yüzde 19'a düşerken, kömür (yüzde 16) ve nükleerden (yüzde 5) elde edilen enerji kullanımının payı sabit kalmıştır. Doğalgazın payı ise yüzde 55'e çıkmıştır. Rusya ekonomisi büyük oranda petrol ve doğalgaz ihracatlarına bağlıdır. IMF ve Dünya Bankası'nın tahminlerine göre, petrol ve gaz sektörü Rusya'nın ihracat gelirlerinin yüzde 60'ından fazlasını (2007'de yüzde 64'ünü) üretmiştir ve ülkede bütün dolaysız yabancı yatırımların yüzde 30'unu oluşturmaktadır.

- Rusya'yı doğalgaz üreticisi olarak tanıyoruz, ülkenin petrol üretimi de var mıdır?

Günde 9.8 milyon varil sıvı yakıt üretimi yapan (petrol ürünleri hariç) Rusya, net olarak günde 7 milyon varili ihraç etmektedir. Geriye kalan miktar ise ülke içinde tüketilmektedir. Resmi istatistiklere göre, Rusya'nın ham petrol üretimi ise 4.4 milyon varildir. Rusya'nın ham petrol üretiminin yüzde 70'inden fazlası ihraç edilirken, geri kalan yüzde 30 ise yerel tesislerde rafine ediliyor. Görüldüğü gibi Rusya'nın ürettiği petrol kendi ihtiyacının çok ötesindedir ve ekonomisi için önemli bir gelir kaynağıdır.

60 milyar varil rezerv

Rusya, üretimin yanı sıra bilinen petrol rezervleri ile ayrıca dikkat çekiyor. Petrol ve Gaz Dergisi'nin 2008 yılı araştırmasına göre Rusya, çoğunluğu Batı Sibirya'da Ural Dağları ile Orta Sibirya Platosu arasında bulunan 60 milyar varil görünür rezerve sahiptir. Doğu Sibirya Bölgesi petrol aramaları konusunda halen bakir kabul edilen bir alan olmasına rağmen, Rusya Doğal Kaynaklar Bakanlığı 2005 yılında bu bölgede 4.7 milyar varil petrol bulunduğunu açıklamıştı. Bölgede bu rakamın çok üstünde petrol bulunabileceği belirtiliyor.

- Rusya ürettiği petrolünü nasıl ve kimlere ihraç ediyor?

Rusya, 2007 yılı boyunca günde yaklaşık 4.4 milyon varil ham petrol ve günde 2 milyon varilin üzerinde petrol ürünü ihraç etmiştir. Günde 1.3 milyon varil civarında petrol Druzhba Boru Hattı üzerinden Beyaz Rusya, Ukrayna, Almanya, Polonya ve Merkez ve Doğu Avrupa'daki (Macaristan, Slovakya ve Çek Cumhuriyeti'ni içeren) diğer yerlere ihraç edilmiştir; günde yaklaşık 1.3 milyon varil Primorsk Limanı'ndan ve günde yaklaşık 900 bin varili Karadeniz üzerinden aktarılmıştır.

Rusya petrolünün çoğunluğu Transneft'in kontrol ettiği transit boru hatları yoluyla ihraç edilirken, petrolün günde yaklaşık 300 bin varili Transneft'in kontrolünde olmayan deniz rotaları ya da demiryoluyla taşınmaktadır.

Son on yılda OECD üyesi Avrupa ülkelerinin ithal ettiği Rusya kaynaklı ham petrol miktarı, bu ülkelerin toplam ham petrol ithalatının yaklaşık yüzde 12'sini oluştururken, 2007'de yaklaşık yüzde 29'una yükselmiştir.

- Çalıştığım şirketin Doğu Sibirya'da, Sahalin Adası'nda olan işi için oraya gidip geliyorum. Sahalin Adası'nda Rusya'nın çok büyük ölçekte petrol ve doğalgaz yatırımları var. Gerek sizin derginizde gerekse de diğer kaynaklarda okuduğum petrol ve doğalgazla ilgili strateji tartışmalarında Rusya'nın bu bölgedeki yatırımlarının görmezden gelindiği gibi bir hisse kapıldım. Sizce durum nedir? Sahalin Adası'nda ve çevresinde neler oluyor?

Sahalin Adası'ndaki petrol ve doğalgaz yatırımlarının stratejik anlamda değerlendirilmesi bizim

köşemizin boyutunu ve amacını aşar. Ancak mevcut bilgilerimizle **"orada neler oluyor?"** sorusuna yanıtlamaya çalışalım, belki strateji uzmanlarının dikkatini çekeriz. Sahalin Adası'nda devam eden yatırımların strateji uzmanlarının olduğu kadar medyanın da ilgisini çekmemesi ve gündemlerinde yer almaması manidardır.

Sahalin Bölgesi'nde 1 milyar varil petrol ve 500 milyar metreküp doğalgaz olduğu tahmin ediliyor. Bölgede yürütülen 20 milyar dolarlık proje dünyanın enerji alanında en büyük özel girişimi olarak biliniyor. Sahalin, Rusya toprakları içinde enerji konusunda başlangıçta Rus firmalarının bulunmadığı, tamamıyla yabancı yatırımlardan oluşan tek proje. Bölgede devam eden çalışmalar sonunda 2008 yılında doğalgaz sevkiyatının başlaması bekleniyordu.

Sermaye ve teknoloji eksikliği bulunan Rusya bu bölgesini uluslararası şirketlere açtı. Enerji ihtiyacının büyük kısmını dışarıdan karşılayan Japonya ve Çin ağırlıklı olarak da Ortadoğu'dan beslenmektedir. Sorunlu olan ve her zaman krizde olan Ortadoğu'dan uzaklaşmak isteyen ve enerji taleplerini kendilerince sağlama almak isteyen Japonya ve Çin bu projenin talipleri oldular.

Proje ilk başladığında Sahalin Bölgesi'ndeki enerji yatırım projesinin yüzde 55'i Shell firmasına, yüzde 25'i Japon Mitsui ve diğer yüzde 20'si de Japon Mitsubishi firmasına ait idi. Rusya hükümeti, bölgedeki zengin doğalgaz yataklarının işletilmesine yönelik Sahalin projesinin temel ilkelerinden rahatsız olduğunu sık sık dile getiriyordu. Büyük oranda yabancıların denetiminde olan Sahalin projesinde Rus şirketlerinin, sahanın mülkiyeti konusunda hissesi olsa da işletim projesinde payları bulunmuyordu. Sahalin projesinden elde edilecek doğalgazın büyük bölümü Ortadoğu kaynaklarına bağımlılığını azaltmak isteyen Japonya'ya gidecek. Japon şirketleri de projenin büyük hissedarları arasında.

Yatakların soyu tükenme tehlikesi altındaki balinaların yaşadığı alanlarda bulunması ve inşa edilecek boru hattının 1100 kadar nehir ve akarsuyu geçecek olması, projenin çevre boyutunun ciddiyetini artırıyordu. Projenin dışında kalan Rusya, ilk önceleri çevre kirliliği kozunu kullanarak Shell'in öncülüğündeki projenin çevre iznini iptal etti.

Projenin çevre iznini iptal eden Rusya Doğal Kaynaklar Bakanlığı, Shell'in hukuki mücadelesi sonunda, çevre konusunda yeniden inceleme yapılmasına karar verildiğini açıkladı. Doğal Kaynaklar Bakanı yaptığı açıklamada projenin tamamıyla iptalinin söz konusu olmadığını, ekonomik konularda sorunların bulunmadığını sadece çevre konusunda tehlikeli sonuçların oluşumundan endişe ettiklerini söyledi. Proje yönetimi ise, yatırım anlaşmaları ve Rusya hukukuna tamamıyla uyduklarını savunuyor. Shell ile projeye ortak olan Japon şirketleri görüşmeler sonunda Gazprom'a denetimi ele almasını sağlayacak şekilde, yüzde elli oranından bir fazla sayıda hisse satmayı kabul etti. Projenin denetimi böylelikle Rus şirketi Gazprom'un eline geçti ve konuya ilişkin anlaşma Kremlin Sarayı'nda dönemin Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin, Gazprom ve Shell yöneticilerinin katıldığı bir toplantıda imzalandı. ■

EMO
E-posta: emoenerji@emo.org.tr
Adres: Elektrik Mühendisleri Odası
Ihlamur Sokak No:10
Kızılay-Ankara

Cumhuriyet
E-posta: enerji@cumhuriyet.com.tr
Adres: Ahmet Rasim Sokak No:14
06550 Çankaya-Ankara
Faks: 0312 442 30 10